

Αναστασία Λαζαρίδου
Δρ Αρχαιολόγος, Διευθύντρια,
Διεύθυνση Αρχαιολογικών Μουσείων, Εκθέσεων και Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων, ΥΠΠΟΑ

Ανοιχτό μουσείο στο Μαρκόπουλο Μεσογαίας: ανοιχτό πεδίο πολιτισμικής και κοινωνικής αειφορίας*,**

ΤΙΣ ΤΕΛΕΥΤΑΙΕΣ ΔΕΚΑΕΤΙΕΣ, καθώς το μουσείο άνοιξε τις πύλες του στο ευρύ κοινό, διαμορφώνοντας ένα διαπερατό κοινωνικό χώρο, έχει πολλαπλώς επισημανθεί ότι η μουσειακή επικοινωνία η οποία οργανωμένα αναπτύσσεται στο περιβάλλον ενός μουσείου, ανάμεσα στα αρχαία αντικείμενα και στο κοινό, δεν περιορίζεται στα χωρικά όρια του μουσειακού κελύφους. Μπορεί να αναπτυχθεί και πέραν αυτών (φωτ. 1). Έχει επίσης υποστηριχθεί ότι η εκθεσιακή διαχείριση ενός αρχαιολογικού χώρου, ενός «ανοιχτού» δηλαδή μουσείου, εφόσον οργανωμένα ακολουθείται ένας αφηγηματικός, ερμηνευτικός άξονας, δια φωτίζει την εικόνα μιας αρχικής κατασκευής, χρήσης ή λειτουργίας προσφέροντας μία ανάλογη προς την μουσειακή έκθεση μορφή επικοινωνίας ανάμεσα στους ανασκαφείς-εκθέτες και στους επισκέπτες (φωτ. 2).

Η επικοινωνιακή αυτή διάσταση κατοχυρώνει τον κοινωνικό ρόλο της συνολικής αρχαιολογικής πράξης, από το ανασκαφικό πεδίο έως τη μουσειακή έκθεση και την ευρύτερη πρόσληψή της (φωτ. 3). Και θα μπορούσε κανείς να παρατηρήσει ότι εάν στο μουσείο, η έμφαση, αν όχι η αποκλειστική μέριμνα, αφορά στην ανάδειξη των κινητών ευρημάτων, στους αρχαιολογικούς χώρους το ενδιαφέρον στρέφεται στα αμετακίνητα αρχιτεκτονικά κατάλοιπα, με την αίρεση, ότι οι όροι *σταθερό* και *κινητό* σχετίζονται με τη δυνατότητα του εκάστοτε ανασκαφέα να μετακινεί –όχι αυθαίρετα– ένα αρχαιολογικό εύρημα από τη θέση εύρεσής του σε μία μουσειακή έκθεση (φωτ. 4).

Αν θεωρήσουμε ότι τα κινητά ευρήματα προσφέρουν στον αρχαιολόγο και τον επισκέπτη τη δυνατότητα να μελετήσουν και να οδηγηθούν σε συμπεράσματα σχετικά με το επίπεδο ανάπτυξης της τεχνογνωσίας, το εμπόριο, την οικονομία, τη λατρεία, την αισθητική των ανθρώπων του παρελθόντος, ακριβώς στις ίδιες σκέψεις και

* [Σ-01: 03-10-2018 19:30 / E-62]

** Το κείμενο κρατά τον προφορικό χαρακτήρα της ανακοίνωσης.

συμπεράσματα μπορεί να οδηγήσουν και τα ανασκαφικά στοιχεία της οργάνωσης του αρχαιολογικού χώρου. Επιπλέον όπως και τα κινητά ευρήματα μοιάζουν να είναι μετέωρα, όταν εκτίθενται σε χωρικά περιβάλλοντα ξένα με τα αρχικά, για να ανακαλέσουμε και τις απόψεις του André Malraux στο «Φανταστικό Μουσείο», έτσι και η οργάνωση του χώρου δεν είναι δυνατόν να γίνει κατανοητή μόνον μέσα από τα σταθερά δομικά υλικά που παραμένουν σε ένα αρχαιολογικό χώρο. Τα τελευταία χρόνια, γίνονται πολύ συνειδητά βήματα δημιουργίας μνημειακών συνόλων, σύνδεσης του «μέσα» με το «έξω», της μουσειακής έκθεσης με τον αρχαιολογικό χώρο, όχι μόνον για να ενταχθούν τα ευρήματα σε έναν τόπο αλλά και επειδή ο εκθέτης θέλει να υπογραμμίσει τη σημασία της άρρηκτης σχέσης και συνάφειας φυσικού περιβάλλοντος και υλικών καταλοίπων ως αναπόσπαστο πλαίσιο αναφοράς. Το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον αποτελεί μία ολότητα. Ένα πολιτιστικό τοπίο είναι όμως και μία συνεχώς εναλλασσόμενη και εξελισσόμενη βιωμένη περιοχή, η σύνθεση φυσικών και ανθρωπογενών μεταμορφώσεων της από τον χρόνο και τους ανθρώπους.

Προσεγγίζω λοιπόν το θέμα του παλίμψηστου τοπίου-πόλης με την παρατήρηση ότι χωρίς τη βιωματική προσέγγιση του ιστορικού χώρου η ανασύνθεση της ιστορίας είναι ελλιπής. Είναι χαρακτηριστικό ότι ήδη από το 2000 το Συμβούλιο της Ευρώπης υιοθέτησε στη Φλώρεντία την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το τοπίο –και ακολούθως η Χάρτα της Σιέννας το 2014– ενθαρρύνοντας τα κράτη-μέλη να εισαγάγουν μία εθνική πολιτική που δεν θα περιορίζεται μόνον στην προστασία των ιδιαίτερων και μνημειακών τοπίων αλλά θα λαμβάνει υπ' όψιν και το τοπίο της καθημερινότητας, το αστικό, το βιωμένο από κάθε πολίτη, σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Ξετυλίγοντας τις πτυχές του ιστορικού ιστού σε αυτό το τμήμα της πεδιάδος των Μεσογαίων, στο νότιο άκρο της μεγαλύτερης πεδιάδος της Αττικής, από τις νεολιθικές αρχές της, την κλασική ακμή των όμορων αττικών δήμων στην ευρύτερη περιοχή, την περίοδο της ύστερης αρχαιότητας, την παλαιοχριστιανική και βυζαντινή περίοδο, τη φράγκικη κυριαρχία, τη μεταβυζαντινή εποχή έως τους νεώτερους χρόνους αποκαλύπτεται ένα διαχρονικό παλίμψηστο με σημαντικά αρχαιολογικά κατάλοιπα, βυζαντινά μνημεία, διάσπαρτες μεταβυζαντινές εκκλησίες. Τα δημόσιου χαρακτήρα κτήρια του 19ου αι. στον αστικό ιστό του Μαρκόπουλου σήμερα, αποτελούν δείγματα ενός κοινωνικού σχεδιασμού με χαρακτηριστικά πόλης. Αν οι αρχαιότητες απαιτούν ένα εξασκημένο μάτι για την ερμηνεία της αρχικής τους χρήσης, τότε οι βυζαντινοί και μεταβυζαντινοί ναοί και τα δημόσια οικήματα αποτελούν εύληπτα τοπία και ανακαλούν με ένα διαφορετικό τρόπο τη δημόσια μνήμη. Καθώς η λατρεία λειτουργεί ως μέσο ανάπτυξης μιας πραγματικής «κοινωνίας» μεταξύ των μελών της και οι λειτουργικές τελετές μεταβιβάζουν θεμελιώδεις αξίες, οι ναοί, μέσα στη διαχρονία, αποτελούν χώρους κοινωνικής συνοχής.

Είναι εύκολα αντιληπτή η παρουσία της αρχαιότητας στις διάσπαρτες βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες με ενσωματωμένες στους τοίχους τους αρχαίες επιγραφές, αρχαία ή παλαιοχριστιανικά αρχιτεκτονικά μέλη ακόμα και σπαράγματα από αρχαίες επιτύμβιες στήλες (Ν. Παναγίας Βαραμπά, Ν. Ταξιαρχών Δάγλα, Ν. Αγ. Τριάδας στο Αγγελήσι κ.ά.) (φωτ. 5). Η καταγραφή αυτής της πολιτιστικής γεωδαισίας μέσα στον χώρο και στον χρόνο οφείλει επίσης να επισημάνει τον γεωργικό χαρακτήρα της περιοχής, καθώς από την αρχαιότητα ακόμη η περιοχή χαρακτηριζόταν ως «ευάμπελος, εριστάφυλος, ευέλαιος και σιποφόρος» (φωτ. 6).

Οι επτά κλεισθένιοι δήμοι που άκμασαν κατά τους ιστορικούς χρόνους στην ευρύτερη περιοχή του Μαρκόπουλου, ο δήμος Μυρρινούντος (στην περιοχή της Μερέντας), ο Δήμος Αγνούτος (στο νότιο άκρο του σημερινού Μαρκόπουλου), ο δήμος Αγγελής (στη θέση Αγγελήσι, στην περιοχή της Αγίας Τριάδος), ο δήμος Πρασιέων (στη θέση Πρασσά, στον νότιο μυχό του όρμου του Πόρτο Ράφτη), ο δήμος Στειριάς (στη θέση Νιρίβλια, στο βόρειο μυχό του όρμου του Πόρτο Ράφτη), ο δήμος Κυθήρου (στη θέση Πούσι Καλογέρι) και ο δήμος Φιλαϊδών (στην περιοχή της Βραυρώνας) ήταν δήμοι αγροτικοί με χαρακτήρα κατ' έξοχόν γεωργικό εξασφαλίζοντας μαζί με τους υπολοίπους αρχαίους δήμους της εύφορης πεδιάδος της Μεσογαίας, την απαιτούμενη για το αθηναϊκό κράτος παραγωγή αγροτικών προϊόντων συνιστώντας έναν από τους βασικούς πυλώνες της οικονομίας του ο οποίος συνετέλεσε στην ανάδυση του αθηναϊκού θαύματος της κλασικής εποχής. Αυτή η διαχρονική ενασχόληση με τη γεωργία και η τεκμηριωμένη ανά τους αιώνες ανάπτυξη των καλλιεργούμενων εκτάσεων συγκροτούν το πολιτισμικό-ανθρωπογενές και φυσικό περιβάλλον που διαμόρφωσαν και διαμορφώνουν την ιδιαίτερη φυσιογνωμία της περιοχής και επηρεάζουν τη δομή, τις σχέσεις και τις αξίες της κοινωνίας του Μαρκόπουλου.

Σήμερα το Μαρκόπουλο αποτελεί μία μικρή σύγχρονη πόλη με το εμπόριο, τη βιοτεχνία και την παροχή υπηρεσιών, να αποτελούν τους κύριους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Το πλαίσιο εντούτοις της οικονομίας του εξακολουθεί να παραμένει αγροτικό, καθώς η πλειονότητα των κατοίκων εξακολουθεί να απασχολείται με τις παραδοσιακές ή νέες γεωργικές καλλιέργειες, συμπληρωματικά, ενδεχομένως, μιας κύριας απασχόλησης. Η αγροτική παραγωγή αποτέλεσε λοιπόν για αιώνες τον βασικό κορμό της οικονομίας της περιοχής του Μαρκόπουλου και ύφανε την ιστορία του με τις παραδοσιακές καλλιέργειες του αμπελιού και των σύκων κυρίως αλλά και της φυσικιάς, της ελιάς και της αμυγδαλιάς.

Τα μεγάλα έργα υποδομής που συντελέστηκαν την προηγούμενη δεκαετία στο λεκανοπέδιο της Αττικής επηρέασαν, όπως ήταν φυσικό και την περιοχή του Μαρκόπουλου. Η κατασκευή του Διεθνούς Αερολιμένα, η διάνοιξη της Αττικής Οδού, η λειτουργία του Μετρό και του προαστιακού και ειδικότερα η κατασκευή των Ολυμπιακών εγκαταστάσεων του Ιππικού Κέντρου και η μετεγκατάσταση του Ιπποδρόμου

από το Φάληρο στην περιοχή της Μερέντας αποτέλεσαν κομβικές επεμβάσεις στον χώρο. Με αφορμή το Ολυμπιακό Ιππικό Κέντρο και τον Νέο Ιππόδρομο, η κωροθέτηση των οποίων έγινε στη θέση του αρχαίου Δήμου Μυρρινούντος παρά τις αρχικές αντιρρήσεις τότε της Εφορείας, οι συστηματικές ανασκαφές που διενεργήθηκαν από την πρώην Β' ΕΠΚΑ από το 1999 έως το 2004 και υπό τη διεύθυνση των αρχαιολόγων Ευάγγελου και Όλγας Κακαβογιάννη, αποκάλυψαν πλήθος αρχαιοτήτων, μία μοναδική συμπύκνωση σε 100 στρέμματα της ιστορίας από τους προϊστορικούς έως τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους (φωτ. 7).

Ιδιαίτερος όμως αποκάλυψαν σημαντικά μνημεία του θρησκευτικού και διοικητικού κέντρου του αρχαίου Δήμου Μυρρινούντος, τρεις αγροικίες, τμήματα του αρχαίου οδικού δικτύου, τμήματα των νεκροπόλεων που βρίσκονται περιμετρικά του, φωτίζοντας πτυχές της ζωής των Μυρρινουσίων και εμπλουτίζοντας τις γνώσεις μας για τη χωροταξική οργάνωση των δήμων της υπαίθρου, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του Κλεισθένη. Από τα αποκαλυφθέντα μνημεία, άλλα διατηρήθηκαν ορατά και επισκέψιμα και άλλα διατηρήθηκαν σε κατάκωψη. Για όλους τους προαναφερόμενους λόγους είναι σαφές ότι πρόκειται για έναν εξαιρετικά σημαντικό αρχαιολογικό χώρο. Οι αρχαιότητες, με τη μεγάλη διασπορά τους μέσα στον χώρο, παραμένουν όμως απρόσιτες στο κοινό, καθώς οι εγκαταστάσεις, αιγιματικές και αφιλόξενες, δεν είναι εύκολα προσβάσιμες στο ευρύ κοινό. Η δυσχερής πρόσβαση στις αρχαιότητες δεν αίρει βέβαια στο ελάχιστο τις συστηματικές προσπάθειες που καταβάλλονται από την Εφορεία για την καλή κατάσταση διατήρησής τους στο πλαίσιο της θεσμικής υποχρέωσης που απορρέει από τον αρχαιολογικό νόμο. Όμως τα μνημεία δεν μπορούν να επιτελέσουν τον κοινωνικό, παιδευτικό, και εν γένει πολιτισμικό τους ρόλο και ο κόσμος δεν μπορεί να μετέχει στο κοινό αγαθό που αυτά συνιστούν.

Είναι πάντως ενδεικτικό ότι η αξιολόγηση ήταν μόνον θετική, όταν, στο πλαίσιο των θεματικών ευρωπαϊκών ημερών ανάδειξης της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως κατά τη διάρκεια του εορτασμού, τον Σεπτέμβριο του 2017, των Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς, ο χώρος άνοιξε και ζωντάνεψε με τις ειδικές ξεναγήσεις και εκδηλώσεις που οργάνωσε η Εφορεία, σε συνεργασία με τους φορείς διαχείρισης του χώρου (φωτ. 8, 9).

Την ανάγκη ευρύτερης ανάδειξης του αρχαιολογικού χώρου με πολλαπλά οφέλη για τη ζωή της περιοχής και με αναπτυξιακή προοπτική έχουν υποστηρίξει με κατάθεση σχετικών προτάσεων και οι βασικοί ανασκαφείς του χώρου και ιδιαίτερος η επίτιμη διευθύντρια κ. Όλγα Κακαβογιάννη. Μία συνολική πρόταση χρήσης του χώρου με τη σύμφυση των προθέσεων που εξυπηρετούνται σε ένα μουσείο με τα χαρακτηριστικά του ανοικτού χώρου, έτσι όπως ανέφερα εισαγωγικά, οφείλει να ορίσει το πλαίσιο μέσα στο οποίο θα κινηθεί μία αφηγηματική γραμμή σύνδεσης όχι μόνον των μνημείων του αρχαίου δήμου (ανασκαφικό πλαίσιο, ιστορικό,

ερμηνευτικό, κ.λπ.), αλλά και σύνδεσης του συνόλου των αρχαιοτήτων με τη ζώσα ιστορία του τόπου. Προς την κατεύθυνση αυτή υφάνθηκε η κεντρική ιδέα μιας πρότασης ενός βιωματικού αρχαιολογικού πάρκου ενημέρωσης και ψυχαγωγίας που αναπτύσσεται κυρίως στον χώρο του Ιππικού Τριάθλου (του Ολυμπιακού Ιππικού Κέντρου), σε μια περιοχή ελεύθερη από κτίσματα, και αυτοφυή βλάστηση. Με άξονα, ευρήματα και μαρτυρίες, από τους προϊστορικούς χρόνους έως τη νεώτερη εποχή που καταδεικνύουν τη διαρκή ενασχόληση των κατοίκων της περιοχής με τις γεωργικές και κτηνοτροφικές παραγωγικές δραστηριότητες (αμπέλι, σιτηρά, ελνά, συκιά, φυσιτικά, αρωματικά φυτά, ίππος, μελίτσια, κυνήγι) και βασίζονται στις ποικίλες όψεις του βίου σε ένα αρχαίο αγροτικό δήμο της ατικής υπαίθρου αλλά και στα νεώτερα χαρακτηριστικά της περιοχής προτάθηκε η δημιουργία μιας σειράς θεματικών ενοτήτων.

Οι ενότητες αυτές εντάσσονται σε ένα δίκτυο επισκέψιμων διαδρομών και στάσεων που συνδέουν επιλεγμένα ανεσκαμμένα αρχαία μνημεία. Η μακραιώνη διάσταση του αγροτικού και κτηνοτροφικού βίου στην περιοχή της Μερέντας αποτελεί δηλαδή τον συνεκτικό ιστό μεταξύ του αρχαίου παρελθόντος και της ζώσας ιστορίας του τόπου και τον βασικό άξονα πάνω στον οποίο υφαίνεται το αφήγημα της μελέτης. Η πρόταση αυτή (φωτ. 10) αποτελεί το αντικείμενο μιας συγκροτημένης μελέτης που εκπονήθηκε από ομάδα αρχαιολόγων της Εφορείας Ανατολικής Αττικής (Χ. Κατσαβού, Ελπ. Σκέρλου, Ε. Συριανού), της αγρονόμου-τοπογράφου της Εφορείας (Ε. Πορτελάνου) και εξωτερικών μελετητών (Λ. Κουτσουμπό) υπό τη διεύθυνση της υπογράφουσας. Η ιδέα της δημιουργίας ενός μουσείου με τα σημαντικά ευρήματα της περιοχής, σε συνέχεια των μεγάλων δημοσίων έργων, που έχει επίσης διατυπωθεί από την κα Κακαβογιάννη, θα μπορούσε να υποστηριχθεί με σύγχρονα ψηφιακά μέσα αξιοποιώντας τη διαδεδομένη πλέον χρήση των νέων τεχνολογιών. Ακριβώς γιατί οι νέες αυτές δυνατότητες προσφέρουν τη σύνδεση χώρων και εκθεμάτων. Αναφέρομαι ενδεικτικά, μεταξύ άλλων, στο περίφημο αρχαϊκό άγαλμα της κόρης Φρασίκλειας και του ανώνυμου κούρου της Μερέντας που κοσμούν σήμερα το Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο. Όπως και στην ανάδειξη του στοιχείου της εύρεσης του βάθρου της Φρασίκλειας, στο γειτονικό βυζαντινό μνημείο της Παναγίας της Μερέντας, ή, στη σύνδεση της μαρμαρίνης πλάκας με τη μοναδική απεικόνιση της σκηνής της κλοπής των όπλων του ομηρικού ήρωα Φιλοκτήτη από τον Οδυσσέα και τον Διομήδη με τον τόπο εύρεσής της στο εσωτερικό της ρωμαϊκής κρήνης, και η οποία σήμερα εκτίθεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Βραυρώνας (φωτ. 11).

Τα παραπάνω αποτελούν μία ενδεικτική αναφορά των στοιχείων μιας αφήγησης που δεν μπορεί εύκολα να αντιληφθεί ο επισκέπτης αλλά και τόσο σημαντικής για την πλήρη ανασύσταση της ιστορίας των υλικών τεκμηρίων-εκθεμάτων και μνημείων.

Είναι σαφές ότι το τοπίο δεν μπορεί να αντιμετωπισθεί παρά ως δυναμικός χώρος που δεν αντικατοπτρίζει απλώς αλλά και παράγει κοινωνικές δράσεις, και

ένας ανοιχτός αρχαιολογικός χώρος που διαμορφώνεται ώστε να αποτελεί ζωντανό τόπο και να απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες και αισθήσεις προσθέτει τη δική του δυναμική. Στόχος της ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος είναι η δημιουργία κοινωνικού κεφαλαίου και η σύνδεση με την αειφόρο ανάπτυξη, πεδία διεθνώς αναγνωρισμένα ως αλληλοεξαρτώμενα. Η υλοποίηση των προτάσεων ανάδειξης δημιουργεί έναν υπερτοπικό πόλο έλξης για ολόκληρη την Αττική.

Θα ήθελα εδώ να θέσω το θέμα αλλά κυρίως τον προβληματισμό για την ανάδειξη συνόλου μνημείων με μία ολοκληρωμένη προσέγγιση προς την κατεύθυνση συγκρότησης ενός αφηγήματος που να συνδέεται με την ιστορία του τόπου. Ένα μουσείο συνόλου μνημείων ανοιχτό στο κοινό. Όπως π.χ. τα εκθέματα ενός μουσείου που μπορούν να φωτισθούν και να αποκτήσουν μια άλλη ειδική σημασία, όταν προσεγγισθούν βιωματικά και ερμηνευθούν όχι μόνον με την αρχαιολογική τους διάσταση. Όλα αυτά συνθέτουν ένα προστιθέμενο πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο στον τόπο. Ο αρχαιολογικός χώρος και το Μουσείο της Βραυρώνας και η σύνδεσή τους με την παρακείμενη παλαιοχριστιανική βασιλική (φωτ. 12) όπως και με τον ναό του Αγίου Γεωργίου εντός του αρχαιολογικού χώρου, η σύνδεση της εκκλησίας του Ταξιάρχη με τον Πύργο του Δάγλα και την παρακείμενη παλαιοχριστιανική βασιλική του στην Λιάδα, στην περιοχή του αρχαίου δήμου Αγνούντος, συγκροτούν, μεταξύ πολλών άλλων, σύνολα μνημείων που μεταγράφουν με τον πιο εύγλωττο τρόπο, τη διαχρονική ιστορία της περιοχής. Αφήνω τελευταία την εκκλησία της αγίας Παρασκευής με την Αγία Θέκλα, στο κέντρο της σημερινής πόλης. Οι εργασίες αποκατάστασης και συντήρησης των τοιχογραφιών που υλοποιούνται αυτή την περίοδο από την Εφορεία με τη συνεργασία εξωτερικών μελετητών με την ευγενή χορηγία του «Αιγέα» αποκαλύπτουν νέα στοιχεία της ιστορίας των δύο μνημείων, τα οποία λειτουργούν τους τελευταίους αιώνες ως χαρακτηριστικά τοπόσημα για την πόλη. Μετά την ολοκλήρωση των εργασιών και τη σχετική συντήρηση των τοιχογραφιών στην Αγ. Παρασκευή, το αξιόλογο τοιχογραφικό σύνολο μπορεί να συνδεθεί με τα άλλα έργα που ανήκουν ή αποδίδονται στον Γεώργιο Μάρκου και που βρίσκονται στη μικρή κλίμακα της περιοχής και στη μεγαλύτερη των Μεσογείων με τρόπο αξιόπιστο επιστημονικά (φωτ. 13α και 13β). Το πολιτιστικό απόθεμα συμβάλλει στη δημιουργία γνώσης, επηρεάζει στάσεις, αντιλήψεις, συμπεριφορές, δημιουργεί και ενισχύει δεσμούς μεταξύ των ανθρώπων, ενεργοποιεί μηχανισμούς κοινωνικής δράσης.

Το ερώτημα με ποιόν τρόπο θα κατακτήσει ο πολιτισμός κεντρική επιτελική θέση στις αναπτυξιακές πολιτικές και πώς θα επιτευχθεί αυτός ο στόχος σε μια παγκόσμια κοινότητα που κλυδωνίζεται όχι μόνον από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης αλλά και τη χρόνια υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο στηρίζεται ή ελπίζει να στηρίξει την ευμάρειά του, το ερώτημα αυτό, απασχολεί την κοινότητα ήδη από τη δεκαετία του '80. Με το πέρασμα στον 21ο αι. διατυπώθηκε το αίτημα να

αναγνωρισθεί ο πολιτισμός ως παράγοντας για την αειφόρο ανάπτυξη, ως συνεκτικός κρίκος των άλλων τριών πυλώνων –της οικονομίας, της κοινωνίας, του περιβάλλοντος–καθώς σύμφωνα με τον διευρυμένο ορισμό του αφορά κάθε πτυχή της ανθρώπινης συμπεριφοράς. Οι κοσμοϊστορικές αλλαγές που μεσολάβησαν δημιούργησαν νέες ανάγκες, άλλαξαν τους όρους της καθημερινής μας ζωής αλλά και την οπτική της ανάδειξης της πολιτισμικής κληρονομιάς, όπως και της λειτουργίας των μουσείων. Το μουσειακό λεξιλόγιο εμπλουτίστηκε με νέους όρους. Προστέθηκαν οι έννοιες της καινοτομίας, της διάδρασης, των συμπράξεων, του θετικού κοινωνικού κεφαλαίου. Οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία κατακτούν διεθνώς κεντρικό ρόλο σε προγράμματα ανάπτυξης και ανάπτυξης πόλεων ευρύτερων περιοχών.

Απαιτούνται διαφορετικά εργαλεία στρατηγικού σχεδιασμού που θα υιοθετηθούν και θα συνδράμουν το επιπελούμενο έργο προστασίας και ανάδειξης του πολιτιστικού αποθέματος κάθε χώρου με στόχο τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Φωτ. 1. Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνας. Η εκπαιδευτική αξιοποίηση των μουσειακών εκθέσεων εντάσσεται στις σύνθετες δράσεις της μουσειακής επικοινωνίας και καταδεικνύει την αλληλεπίδραση της σχέσης μουσείου-κοινού. Σήμερα, η μουσειακή διαδικτυακή εμπειρία και οι ψηφιακές εκθέσεις έχουν τη δική τους δυναμική και απευθύνονται σε ένα διευρυμένο κοινό.

Φωτ. 2. Αρχαιολογικός χώρος Βραυρώνας. Αυγουσιάτικη Πανσέληνος, 2016. Οι ομαδικές, μεγάλης κλίμακας δράσεις αλλά και η παρακολούθηση μιας ξενάγησης ευνοούν την περαιτέρω κοινωνικοποίηση των επισκεπτών και τη μεταξύ τους σύνδεση στο πλαίσιο της μουσειακής εμπειρίας.

Φωτ. 3.α-β. Περιοδική έκθεση, το 2017, με ευρήματα (τεφροδόχα αγγεία) από την ανασκαφή γεωμετρικού νεκροταφείου κοντά στον αγροτικό συνεταιρισμό Μαρκό στο Μαρκόπουλο, Μία ανασκαφική θέση συνδέθηκε με τον σύγχρονο οικισμό. Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνας.

Φωτ. 4. Άποψη της έκθεσης «Από τον χώρο στο έκθεμα», Παλαιοχριστιανικό θωράκιο από τη βασιλική της Βραυρώνας. Η έκθεση στόχευε στη δημιουργία ενός συμβολικού πλαισίου αναφοράς για τη σύνδεση του αρχαίου ιερού και του χριστιανικού τόπου λατρείας. Διεθνής Ημέρα Μουσείων, 2017, Αρχαιολογικό Μουσείο Βραυρώνας.

Φωτ. 5α. Ναός Παναγίας Μερέντα, μονόχωρος βυζαντινός ναός.

Φωτ. 5β. Ναός Παναγίας Βαραμπά, βυζαντινός ναός.

Φωτ. 6. Αποψη του χώρου με τις αγροτικές καλλιέργειες από την παλαιохριστιανική βασιλική της Βραυρώνας.

Φωτ. 7. Σήμανση των καταγεγραμμένων θέσεων και αρχαιοτήτων Δήμου Μυρρινούντος.

Φωτ. 10. Προτεινόμενη Μελέτη προστασίας και ανάδειξης αρχαιολογικού χώρου στη Μερέντα Μαρκοπούλου, εντός του χώρου του Ολυμπιακού Ιππικού Κέντρου.

Φωτ. 11. Η σύνδεση του μαρμάρινου αναγλύφου του ομηρικού ήρωα Φιλοκίτη με τη θέση εύρεσής της, στη ρωμαϊκή κρήνη.

Φωτ. 12. Η ανάδειξη της βασιλικής της Βραυρώνας εντάσσει το μνημείο στον ευρύτερο αρχαιολογικό χώρο δημιουργώντας μία πορεία επίσκεψης.

Φωτ. 13α-β. Ν. Αγ. Παρασκευής και Αγ. Θέκλας. Συντήρηση και ανάδειξη των μνημείων.